

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (قدس)

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته تفسیر و علوم قرآن

موضوع:

«بازیابی و نقد مبانی تفسیری آیت الله معرفت

با تأکید بر التفسیری الاثری الجامع»

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین آقای اکبر بابایی

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین آقای حمید آریان

دانش پژوه:

وحید زارع مهرآبادی

قم، تابستان ۱۳۸۹ ش.

چکیده

واژگان کلیدی: مبانی تفسیر قرآن، محمد هادی معرفت.

در این تحقیق سعی شده است اکثر مبانی تفسیری استاد معرفت بازیابی، تحلیل و تبیین شود. برای این منظور ابتدا دیدگاههای موجود در آن مبنا طرح گردیده و سپس نظر و مبنای استاد معرفت در آن زمینه بر اساس مستندات و شواهدی از آثار ایشان ارائه شده است. مبانی بدست آمده از استاد معرفت پانزده مورد است که در سه فصل ذیل عناوین، مبانی مربوط به مولف، مبانی مربوط به متن و مبانی مربوط به مفسر سامان یافته است و هر یک از آن ها تحلیل و بررسی و در صورت امکان نقد شده است.

مبانی مربوط به مولف عبارتند از:

۱- لفظ و معنی قرآن از جانب خداوند متعال است و پیامبر(ص) آورنده آن می

باشد.

۲- قرآن کریم با اینکه در محیط و فرهنگ عرب جاهلی نازل گشته اما بدون

رنگ پذیری از آن فضا، تاثیرگذار بر آن فرهنگ نیز بوده است.

مبانی مربوط به متن عبارتند از:

۱- ظواهر قرآن دارای حجیت بوده و قابل استناد است.

۲- جامعیت قرآن در شئون دینی است و آنچه در رابطه با اصول معارف، احکام و تشریحات هست بطور کامل در دین وجود دارد و رؤوس و پایه های آن در قرآن کریم آمده است. این دیدگاه به دلیل تنافی با ظواهر آیات و روایات بیانگر این آیات مورد تشکیک است.

۳- قرآن معجزه جاویدان الهی است و جنبه هدایت ابدی برای تمام مردم دارد.

۴- نزول قرآن تدریجی بوده است و آیاتی که یکجا نازل شده و هم موضوع باشند، واجد خصوصیت دیگری به نام سیاق می شوند که باعث تغییر و تبدیل در معانی لغوی برخی واژه ها می شود.

۵- متن قرآن از اصالت لازم برخوردار بوده و از گزند هر گونه تحریفی به دور است.
۶- قرآن کریم دارای لایه های متعدد معنایی است. البته ایشان فحوی کلام را مصداق آن می دانند که به دلیل مخالفت این دیدگاه با روایات بیانگر این تاویلات، نظر استاد معرفت با چالشهایی روبرو است.

۷- قرآن کریم دارای یک قرائت می باشد و قرائتهای هفت گانه مردود است.

۸- در قرآن کریم آیات ناسخ و منسوخ وجود ندارد و همگی آیات از اعتبار حکمی و تلاوی برخوردار هستند.

۹- در آیات قرآن کریم برخی آیات از محکمت و بعضی از متشابهات هستند که راسخان در علم معنی صحیح متشابهات آن را می دانند.

۱۰- روایات تفسیری اهل بیت (ع) یکی از مهمترین قرائن فهم مراد الهی در قرآن است. ایشان اقوال و آراء صحابه را نیز جزء قرائن فهم کلام الهی دانسته اند که با معیارهای پذیرفته شده قابل قبول نمی باشد و دارای نقدهای جدی می باشد.

۱۱- قرآن کریم در بیان معارفش زبان ویژه ای دارد و این زبان معنا دار، معرفت بخش و واقع نماست.

۱۲- اسلوب بیانی قرآن کریم خطابی است

مبانی مربوط به مفسر عبارتست از:

معلومات و پیش فرضهای مفسر در تفسیر تاثیرگذار می باشد ولی قابل کنترل و جلوگیری است

فهرست مطالب

۱.....	فصل اول
۱.....	کلیات
۲.....	بیان مسأله
۳.....	پیشینه پژوهش
۴.....	ضرورت:
۵.....	سؤالات اصلی و فرعی:
۵.....	سؤال اصلی:
۵.....	سؤال فرعی:
۵.....	فرضیه‌ها:
۶.....	روش بحث و تحقیق
۷.....	دور نما و ساختار پژوهش
۷.....	مفهوم شناسی:
۸.....	مفهوم شناسی تفسیر
۹.....	واژه تفسیر در قرآن کریم
۹.....	۱- بیان، تفصیل و کشف (یا ترکیبی از این واژگان)؛

۹..... تعاریف اصطلاحی تفسیر

۱۰..... ۱- راغب اصفهانی:

۱۱..... ۲- علامه طباطبایی:

۱۴..... تعریف برخی محققان:

۱۶..... مبانی تفسیر:

۱۷..... معرفی اجمالی کتاب «التفسیر الاثری الجامع»

۱۹..... مشکلات و تذکرات

۲۱..... **فصل دوم**

۲۱..... **مبانی مربوط به مؤلف**

۲۲..... ۱- الهی بودن لفظ و معنی

۲۴..... ۲- رابطه مؤلف با اوضاع زمانه (تأثیر ناپذیری از فرهنگ زمانه)

۳۰..... **فصل سوم**

۳۰..... **مبانی مربوط به متن**

۳۱..... ۱- حجیت ظواهر قرآن

۳۶..... دو تکمله بر بحث حجیت ظواهر

۳۷..... ۲- جامعیت قرآن (قلمرو معارف متن)

۴۱..... نقد دیدگاه استاد معرفت در جامعیت قرآن

۴۴..... ۳- جاودانگی متن

۴۷..... ۴- تدریجی بودن نزول قرآن کریم

۴۹..... تعریف سیاق

۵۰..... اهمیت و جایگاه سیاق

۵۱ مستند حجیت سیاق
۵۱ انواع سیاق
۵۷ شرایط اخذ به سیاق
۵۸ اشکالی ادبی و تشکیکی تاریخی
۶۰ تناسب بین سوره‌ها
۶۱ اصالة السیاق
۶۳ ۵-اصالت متن
۶۶ ۶-تعدد لایه های معنایی متن
۷۱ ضوابط سیاق
۷۲ نقد دیدگاه استاد معرفت در باب تأویل قرآن کریم
۷۳ ۷-تعدد یا وحدت قرائت کلمات قرآن
۷۶ ۸-اعتقاد به وجود یا عدم نسخ آیات قرآن
۷۷ تعریف اصطلاحی نسخ
۷۸ ۱. نسخ حکم و تلاوت
۷۸ ۲. نسخ تلاوت و بقای حکم
۷۹ ۳. نسخ حکم و بقای تلاوت
۸۰ دیدگاه استاد درباره نسخ
۸۱ ۹-احکام و تشابه متن
۸۲ تعریف محکم و متشابه
۸۳ گونه های متشابه
۸۶ ۱۰- استقلال قرآن در افاده مراد یا نیازمندی آن به روایات
۸۷ ۱. اصول محاوره عقلانی
۸۷ الف. شیوه عقلا در برخورد با انواع متن‌ها
۸۸ ب. لایه‌های فهمی قرآن

۹۰ ۲. دلیل قرآنی
۹۱ ۳. دلیل روایی
۹۵ نقش معصومان (اهل بیت (ع)) و روایات ایشان در تفسیر
۹۷ اعتبار تفسیر صحابی
۹۷ تعریف صحابه
۹۸ ارزش تفسیر صحابی
۱۰۷ نقد دیدگاه پذیرش مطلق قول صحابه
۱۱۴ ۱۱- زبان قرآن
۱۱۵ چیستی زبان قرآن
۱۱۶ تفکیک زبان و لغت قرآن و تعیین مخاطبان آن
۱۱۹ ۱۲- اسلوب قرآن؛ کتابی یا خطابی
۱۲۶ فصل چهارم
۱۲۶ مبانی مربوط به مفسر
۱۲۷ تأثیر پیش فرض‌ها و معلومات مفسر در تفسیر
۱۲۹ جمع بندی، نتایج و پیشنهادها
۱۳۲ فهرست منابع